

AARDAPPELEN

Rentabiliteits- en kostprijsanalyse op basis van het Landbouwmonitoringsnetwerk

2015

1 INLEIDING

INHOUD

1. Inleiding
2. Aardappelteelt in Vlaanderen
3. Resultatenrekeningen
  - 3.1 Vroege aardappelen
  - 3.2 Bewaar-aardappelen
4. Resultaten volgens stijgend bruto saldo per kwartiel

De akkerbouw omvat een brede waaier van gewassen: granen, nijverheidsgewassen (suikerbieten, vlas, koolzaad, enz.), aardappelen en droog geoogste peulvruchten. Binnen de akkerbouw is de aardappelsector in Vlaanderen van groot belang. In 2014 bepalen aardappelen 47% van de eindproductiewaarde van de akkerbouwproducten (Bernaerts E. & Demuyncq E., 2014). De totale productiewaarde van aardappelen wordt in 2014 op 223 miljoen euro geschat. In 2014 bedraagt het areaal aardappelen in Vlaanderen bijna 45.000 ha.

Een van de uitdagingen in de akkerbouwsector heeft betrekking op de rentabiliteit (De Regt E. & Deuninck J., 2010). In vergelijking met niet-agrarische sectoren kan de akkerbouwsector minder invloed uitoefenen op de eigen situatie. Aan de kostzijde worden de prijzen van productiemiddelen opgelegd, terwijl landbouwers aan de opbrengstzijde de verkoopprijs niet in de hand hebben. Het betreft een markt met veel aanbieders tegenover enkele afnemers en met fluctuerende productieniveaus als gevolg van schommelende arealen, weersinvloeden, ziekten en plagen. Daardoor kunnen de landbouwinkomens van jaar tot jaar nogal variëren.

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens van dit focusrapport zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Bergen D., Deuninck J., Vrints G., & Van der Straeten B. (2015) Aardappelen – *Rentabiliteits- en kostprijsanalyse op basis van het Landbouwmonitoringsnetwerk*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel. Depotnummer: D/2015/3241/320.

Producersen voor een zo laag mogelijke prijs is dus erg belangrijk. Daarom is het nuttig om een beter inzicht te verschaffen in de kostprijs en de verschillende kostenposten en de evolutie ervan in kaart te brengen.

Binnen de aardappelteelt wordt doorgaans een onderscheid gemaakt tussen pootaardappelen, vroege aardappelen en bewaaraardappelen. Die beantwoorden aan volgende definities:

- *pootaardappelen*: specifieke teelt van pootgoed.
- *vroege aardappelen*: aardappelen die vroeg oogstrijp zijn en niet bewaard kunnen worden zonder aan smaak in te boeten. Bij normale weersomstandigheden worden ze geoogst vóór 1 augustus.
- *bewaaraardappelen*: omvat zowel half-vroege als late aardappelen. Half-vroege aardappelen worden rijper geoogst dan vroege aardappelen en kunnen bewaard worden tot in de winter. Late aardappelen zijn aardappelen die geoogst worden in de herfst en die voor een langere periode bewaard kunnen worden.

Wegens onvoldoende waarnemingen wordt in dit focusrapport geen rentabiliteit gepresenteerd voor pootaardappelen. Dat is voor de periode 2009-2013 (5 jaar) wel het geval voor vroege aardappelen en bewaaraardappelen.

Voorafgaand aan deze analyses zijn eerst enkele algemene productiecijfers verzameld rond de aardappelteelt in Vlaanderen. Dat is gebeurd op basis van gegevens van de door de FOD Economie uitgevoerde (jaarlijkse) landbouwenquêtes.

2 DE AARDAPPELTEELT IN VLAANDEREN

In 2014 beslaat de aardappelteelt in Vlaanderen bijna 45.000 ha (tabel 1). In oppervlakte vertegenwoordigt dat 56% van de Belgische productie.

Van de Belgische aardappeloppervlakte wordt 3% ingenomen door pootaardappelen, 10% door vroege aardappelen en 87% door bewaaraardappelen.

In oppervlakte vertegenwoordigt Vlaanderen 60% van de productie pootaardappelen, 99% van de productie vroege aardappelen en 51% van de productie bewaaraardappelen.

In 2014 worden in Vlaanderen aardappelen geteeld op meer dan 8.100 bedrijven. Die vertegenwoordigen 68% van de Belgische aardappelteelers.

Bekeken per aantal bedrijven met aardappelen ligt het aandeel van Vlaanderen beduidend hoger met 68% van de Belgische aardappelproducenten. Dat bevestigt de vaststelling dat de akkerbouwbedrijven in Vlaanderen gemiddeld een stuk kleiner zijn dan in Wallonië.

Op 3% van de Belgische bedrijven met aardappelen worden pootaardappelen geteeld, op 16% vroege aardappelen en op 87% bewaaraardappelen.

Tabel 1: Belang Vlaamse aardappelteelt binnen België, 2014

	België	Vlaams Gewest	Waals Gewest	Brussel Hoofdstedelijk Gewest	Aandeel diverse types in België	Aandeel Vlaanderen per type
Oppervlakte (ha)						
Pootaardappelen	2.300	1.370	930	0	3%	60%
Vroege aardappelen	7.751	7.673	76	2	10%	99%
Bewaaraardappelen	70.320	35.743	34.444	133	87%	51%
Totaal oppervlakte	80.370	44.785	35.450	135	100%	
Aandeel oppervlakte aardappelen per Gewest	100%	56%	44%	0%		
Aantal bedrijven met						
Pootaardappelen	383	280	103	0	3%	73%
Vroege aardappelen	1.979	1.943	35	1	16%	98%
Bewaaraardappelen	10.406	6.597	3.796	13	87%	63%
Totaal bedrijven	11.996	8.113	3.870	13		
Aandeel bedrijven met aardappelen per Gewest	100%	68%	32%	0%		

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van FOD Economie/AD Statistiek

In 2014 is 3% van de Vlaamse aardappeloppervlakte ingenomen door pootaardappelen, 17% door vroege aardappelen en 80% door

bewaaraardappelen (tabel 2).

Bij de productie van aardappelen is het belang van de Vlaamse provincies sterk verschillend. 50% van het aardappelareaal ligt in West-Vlaanderen en 24% in Oost-Vlaanderen. Het resterende kwart is als volgt verdeeld over de andere provincies: 12% in Vlaams Brabant, 9% in Antwerpen en 5% in Limburg.

Van de meer dan 8.100 aardappeltelers in Vlaanderen is 48% gevestigd in West-Vlaanderen en 28% in Oost-Vlaanderen.

Op 3% van de Vlaamse bedrijven met aardappelen worden pootaardappelen geteeld, op 24% vroege aardappelen en op 81% bewaaraardappelen.

Tabel 2: Belang provincies voor de aardappelteelt in Vlaanderen, 2014

	Vlaams Gewest	Provincie Antwerpen	Provincie Vlaams-Brabant	Provincie West-Vlaanderen	Provincie Oost-Vlaanderen	Provincie Limburg	Aandeel diverse types in Vlaanderen
Oppervlakte (ha)							
Pootaardappelen	1.370	15	43	1.134	146	33	3%
Vroege aardappelen	7.673	221	200	5.908	1.271	73	17%
Bewaaraardappelen	35.743	3.718	5.228	15.373	9.170	2.254	80%
Totale oppervlakte	44.785	3.954	5.471	22.415	10.587	2.360	100%
Aandeel oppervlakte aardappelen per provincie	100%	9%	12%	50%	24%	5%	
Aantal bedrijven met							
Pootaardappelen	280	4	8	236	25	7	3%
Vroege aardappelen	1.943	61	102	1.325	424	31	24%
Bewaaraardappelen	6.597	611	863	2.703	2.016	404	81%
Aardappelen	8.113	638	911	3.856	2.282	426	
Aandeel bedrijven met aardappelen per provincie	100%	8%	11%	48%	28%	5%	

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van FOD Economie/AD Statistiek

De evolutie van de oppervlakte aardappelen in Vlaanderen is weergegeven in tabel 3 en figuur 1.

Er is een relatief sterke daling van de oppervlakte, zowel bij pootaardappelen en vroege aardappelen als bewaaraardappelen in 2012.

We vinden een verklaring in Vilt (2013):

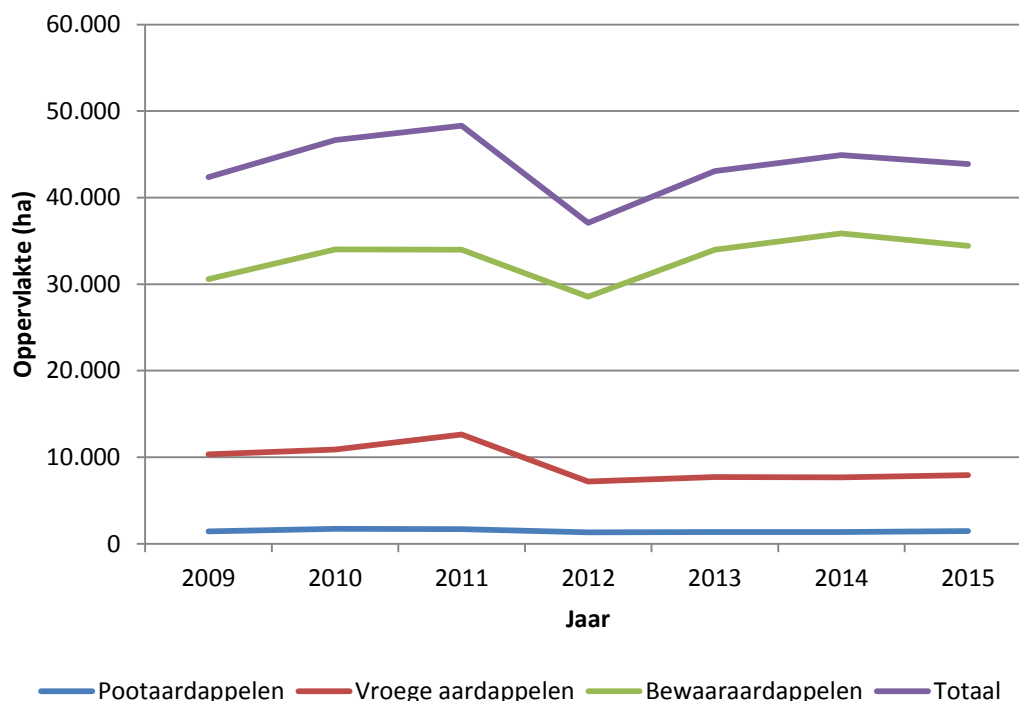
"In 2012 was de oppervlakte aardappelen sterk afgenomen na een "spectaculaire prijsdaling gedurende heel het jaar 2011", stelt de FOD Economie. In de tweede helft van 2012 stegen de prijzen opnieuw. "De aantrekkelijkheid van de markt wordt ook in 2013 bevestigd, wat heeft geleid tot het herstel van de oppervlakten."

Tabel 3: Evolutie van de aardappelteelt in Vlaanderen, 2009-2015, in ha

Oppervlakte (ha)	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Pootaardappelen	1.430	1.738	1.688	1.322	1.370	1.370	1.489
Vroege aardappelen	10.333	10.877	12.631	7.210	7.715	7.675	7.951
Bewaaraardappelen	30.590	34.034	33.974	28.543	33.997	35.876	34.437
Totaal	42.352	46.649	48.294	37.075	43.083	44.921	43.877

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van FOD Economie/AD Statistiek

Figuur 1: Evolutie van de aardappelteelt in Vlaanderen, 2009-2015, in ha

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van FOD Economie/AD Statistiek

De evolutie van de productie van Vlaamse aardappelen (2009-2014) is gepresenteerd in tabel 4. Het is duidelijk dat de productie van jaar op jaar sterk kan verschillen. Over de beschouwde periode varieert ze voor pootaardappelen van 35.401 ton (in 2012) tot 46.698 ton (in 2010), voor vroege aardappelen van 299.634 ton (2012) tot 513.483 ton (in 2011) en voor bewaaraardappelen van 1.221.410 ton (in 2012) tot 1.893.677 ton (in 2014).

Tabel 4: Evolutie van de productie van aardappelen in Vlaanderen, 2009-2014, in ton

Productie (ton)	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Pootaardappelen	38.331	46.698	42.271	35.401	40.550	41.781
Vroege aardappelen	432.116	416.597	513.483	299.634	320.760	347.135
Bewaaraardappelen	1.427.956	1.491.816	1.825.327	1.221.410	1.608.706	1.893.677

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van FOD Economie/AD Statistiek

Tabel 5 toont de evolutie van de gemiddelde opbrengsten van aardappelen in Vlaanderen over de periode 2009 tot 2014.

De laagste gemiddelde opbrengst voor pootaardappelen bedroeg 25,04 ton/ha in 2011 en de hoogste was 30,52 ton/ha in 2014.

Voor vroege aardappelen werd de hoogste gemiddelde waarde ook in 2014 geregistreerd met 45,25 ton/ha. De laagste waarde viel in 2010 met 38,30 ton/ha.

Bij bewaaraardappelen viel de gemiddelde opbrengst in 2011 (met 53,73 ton/ha) net iets hoger uit dan in 2014 (met 52,98 ton/ha). Voor bewaaraardappelen werd de laagste gemiddelde opbrengst met 42,79 ton/ha genoteerd in 2012.

Interessanter zijn wellicht de (rekenkundig) gemiddelde opbrengsten over de periode 2009-2014. Voor pootaardappelen gaat het om 27,60 ton/ha, voor vroege aardappelen om 41,53 ton/ha en voor bewaaraardappelen om 47,89 ton/ha.

Tabel 5: Evolutie van de gemiddelde opbrengsten van aardappelen in Vlaanderen, 2009-2014, in ton/ha

Opbrengst (ton/ha)	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Gemiddelde opbrengst over de periode 2009-2014
Pootaardappelen	26,80	26,87	25,04	26,78	29,60	30,52	27,60
Vroege aardappelen	41,82	38,30	40,65	41,56	41,58	45,25	41,53
Bewaaraardappelen	46,68	43,84	53,73	42,79	47,32	52,98	47,89

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van FOD Economie/AD Statistiek

3 RESULTATENREKENINGEN AARDAPPELEN IN VLAANDEREN

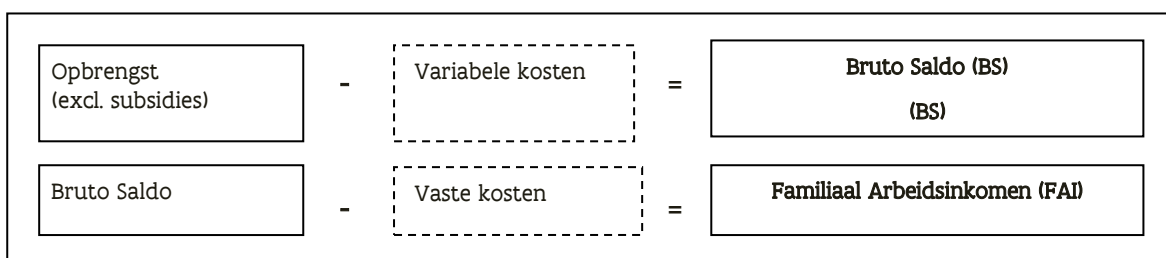
Oorsprong van de data

Voor de resultatenrekening gebruiken we de beschikbare informatie in het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN), het boekhoudnetwerk dat beheerd wordt door de afdeling Monitoring en Studie (AMS) van het Departement Landbouw en Visserij van de Vlaamse overheid. Het LMN vloeit voort uit de verplichting om bedrijfseconomische gegevens aan te leveren aan het Informatienetwerk Landbouwboekhoudingen (ILB), ook Farm Accountancy Data Network (FADN) genoemd, van de Europese Commissie. Het ILB dient om het inkomen van de landbouwer en de wisselwerking met het Europese Landbouwbeleid te evalueren. Aan het LMN nemen ongeveer 760 Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven uit verschillende sectoren deel.

Rentabiliteit en kostprijs

De rentabiliteits- en kostprijsbepaling gebeurt op bedrijfstakniveau en niet op bedrijfsniveau. Kosten die niet rechtstreeks toegewezen kunnen worden aan één bedrijfstak, zijn verdeeld over de relevante bedrijfstakken met een verdeelsleutel. We houden geen rekening met subsidies en belasting op de toegevoegde waarde (btw). Dit focusrapport gaat in op de resultaten voor de jaren 2009 tot en met 2013. Voor de betrokken bedrijven wordt een beeld gegeven van de opbrengsten, de variabele kosten, het bruto saldo, de vaste kosten en het familiaal arbeidsinkomen (FAI). Het bruto saldo is het verschil tussen de opbrengsten en de variabele kosten (zie ook figuur 2). Als we van het bruto saldo de vaste kosten aftrekken, krijgen we het FAI.

Figuur 2: Methodiek van de resultaten

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

De bedrijfseconomische parameters zijn aangevuld met een aantal gegevens over de steekproef: het aantal bedrijven, de oppervlakte aardappelen, de geoogste hoeveelheden, de gemiddelde oppervlakte per bedrijf en de verkoopprijs.

Een verduidelijking van de gebruikte opbrengsten- en kostenposten is te vinden in de bijlage.

3.1 VROEGE AARDAPPELEN

Beschrijving van de steekproef

Tabel 6 toont een aantal kengetallen en de economische resultaten. In de periode 2009-2013 zijn er gemiddeld 40 bedrijven met vroege aardappelen in het LMN die – met een gemiddelde betaalde oppervlakte van nagenoeg 5 ha – in totaal ruim 200 ha vroege aardappelen telen per jaar.

De gemiddelde geogoste hoeveelheid per bedrijf bedraagt bijna 200 ton. Het gemiddelde rendement bedraagt bijna 40 ton/ha, met 2010 als slechtste jaar (gemiddeld 35 ton/ha). De gemiddelde verkoopprijs schommelt nogal en bedraagt gemiddeld 103 euro/ton. Met 140 euro/ton was de gemiddelde verkoopprijs in 2013 de hoogste en met 74 euro/ton de laagste in 2009.

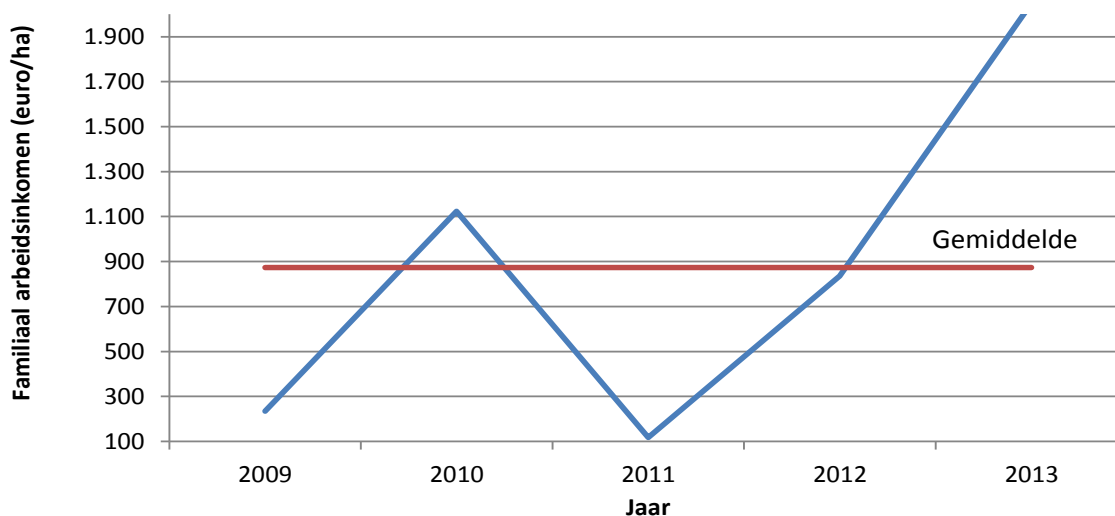
Bespreking van de resultaten

Twee belangrijke economische kengetallen zijn het familiaal arbeidsinkomen en het bruto saldo. Over de periode 2009-2013 bedraagt het familiaal arbeidsinkomen 873 euro/ha gemiddeld. Maar er zijn aanzienlijke verschillen tussen de jaren (figuur 3). In 2009 en 2011 was het familiaal arbeidsinkomen het laagst met respectievelijk 235 en 118 euro/ha terwijl het in 2013 het hoogst uitviel met 2.049 euro/ha. In 2010 en 2012 was het minder ver verwijderd van het vijfjarig gemiddelde met respectievelijk 1.124 en 836 euro/ha.

Het bruto saldo komt over dezelfde periode uit op 1.999 euro/ha gemiddeld. De schommeling ervan over de periode 2009-2013 verloopt analoog met die van het familiaal arbeidsinkomen.

Over de beschouwde periode ligt het netto bedrijfsresultaat (na vergoeding van de eigen arbeid) bij het nulpunt. Dat is te danken aan het goede resultaat in 2013 met een netto bedrijfsresultaat van gemiddeld meer dan 1.000 euro/ha.

Figuur 3: Familiaal arbeidsinkomen vroege aardappelen, 2009-2013, in euro/ha

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

Tabel 6: Resultatenrekening vroege aardappelen, 2009-2013

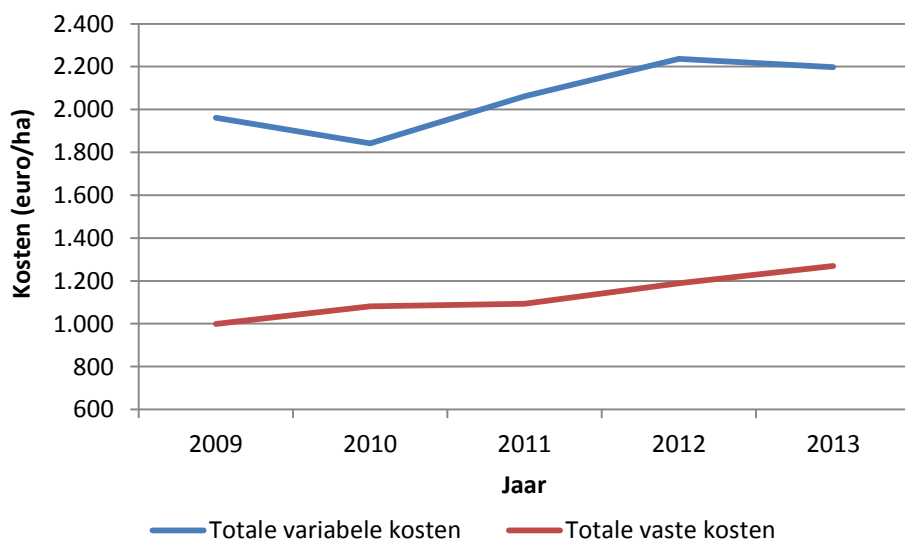
	2009	2010	2011	2012	2013	Gemiddelde
Algemene data LMN-bedrijven met vroege aardappelen						
Aantal bedrijven met vroege aardappelen in LMN	32	40	48	41	41	40
Gemiddelde oppervlakte vroege aardappelen per bedrijf (in ha)	5,17	5,48	5,47	3,86	4,97	4,99
Totale oppervlakte vroege aardappelen binnen LMN (in ha)	165	219	263	158	204	202
Gemiddelde geogoste hoeveelheid per bedrijf (in ton)	218	192	223	152	196	196
Gemiddeld rendement vroege aardappelen (in ton/ha)	42,2	35,0	40,8	39,4	39,4	39,4
Gemiddelde verkoopprijs (in euro/ton vroege aardappelen)	74	116	79	108	140	103
Resultatenrekening - Periode 2009-2013						
(in euro per ha betaalde oppervlakte)						
Totale opbrengsten	3.195	4.048	3.272	4.262	5.517	4.059
Verkoop gewassen	3.159	4.032	3.230	4.244	5.500	4.033
Overige opbrengsten	36	16	42	18	17	26
Totale variabele kosten	-1.961	-1.842	-2.061	-2.237	-2.198	-2.060
Zaad- en pootgoed	-792	-699	-845	-859	-890	-817
Meststoffen	-302	-231	-267	-315	-330	-289
Gewasbeschermingsmiddelen	-368	-334	-400	-523	-436	-412
Energie	-70	-85	-102	-139	-133	-106
Werk door derden	-401	-472	-428	-377	-381	-412
Verkoopkosten	-13	-10	-13	-12	-18	-13
Overige variabele kosten	-16	-12	-6	-11	-10	-11
Bruto saldo	1.234	2.206	1.211	2.026	3.319	1.999
Totale vaste kosten	-999	-1.081	-1.093	-1.189	-1.270	-1.127
Afschrijvingen	-313	-312	-335	-379	-446	-357
<i>Gebouwen</i>	<i>-108</i>	<i>-76</i>	<i>-84</i>	<i>-86</i>	<i>-98</i>	<i>-91</i>
<i>Werktuigen en installaties</i>	<i>-198</i>	<i>-228</i>	<i>-243</i>	<i>-284</i>	<i>-337</i>	<i>-258</i>
<i>Overige</i>	<i>-8</i>	<i>-8</i>	<i>-7</i>	<i>-9</i>	<i>-11</i>	<i>-9</i>
Fictieve interesten	-191	-166	-180	-218	-244	-200
<i>Gebouwen</i>	<i>-58</i>	<i>-36</i>	<i>-39</i>	<i>-49</i>	<i>-60</i>	<i>-48</i>
<i>Werktuigen en installaties</i>	<i>-52</i>	<i>-57</i>	<i>-64</i>	<i>-83</i>	<i>-92</i>	<i>-70</i>
<i>Omlopend kapitaal</i>	<i>-76</i>	<i>-68</i>	<i>-72</i>	<i>-80</i>	<i>-84</i>	<i>-76</i>
<i>Overige</i>	<i>-5</i>	<i>-5</i>	<i>-4</i>	<i>-6</i>	<i>-8</i>	<i>-6</i>
Kosten gronden en gebouwen	-45	-46	-53	-59	-61	-53
Kosten werktuigen	-75	-78	-86	-90	-111	-88
Pacht	-343	-435	-400	-406	-370	-391
<i>Reguliere pacht</i>	<i>-289</i>	<i>-219</i>	<i>-245</i>	<i>-278</i>	<i>-281</i>	<i>-262</i>
<i>Seizoenspacht</i>	<i>-54</i>	<i>-216</i>	<i>-155</i>	<i>-128</i>	<i>-89</i>	<i>-128</i>
Overige vaste kosten	-32	-45	-41	-37	-37	-38
Familiaal arbeidsinkomen	235	1.124	118	836	2.049	873
Vergoeding eigen arbeid	-980	-766	-708	-840	-1.006	-860
Netto bedrijfsresultaat	-745	358	-590	-4	1.043	12

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

Over de beschouwde periode zijn zowel de variabele als de vaste kosten gestaag gestegen (figuur 4). Voor de variabele kosten bedraagt het gemiddelde 2.060 euro/ha, met een laagste waarde van 1.842 euro/ha in 2010 en een hoogste in 2012 met 2.237 euro/ha. De vaste kosten zijn gemiddeld 1.127 euro/ha. Hier werd de laagste gemiddelde waarde aangetroffen in 2009 met 999 euro/ha en de hoogste in 2013 met 1.270 euro/ha.

Over de gehele periode beschouwd is het gemiddelde aandeel van de variabele kosten met 65% beduidend groter dan dat van de vaste kosten met 35%.

Figuur 4: Evolutie van de variabele en vaste kosten voor vroege aardappelen, 2009-2013, in euro/ha

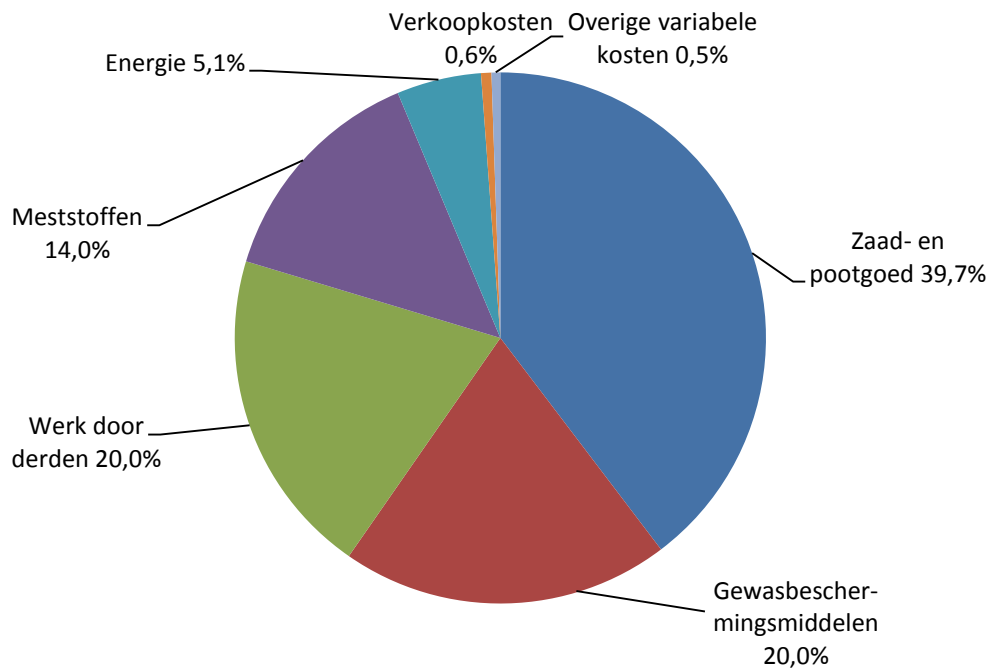
Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

We gaan ook dieper in op het aandeel van de diverse variabele en vaste kostenposten op basis van hun gemiddelde waarde voor de periode 2009-2013. Zoals eerder aangegeven, zijn de definities van de gebruikte kostenposten als bijlage toegevoegd.

Het aandeel van de verschillende variabele kosten is weergegeven in figuur 5. Daaruit blijkt dat de belangrijkste variabele kosten het zaad- en plantgoed zijn met bijna 40%. Daarna volgen het werk door derden (voornamelijk loonwerk) en de gewasbeschermingsmiddelen met elk een aandeel van 20%. De kosten voor meststoffen bedragen gemiddeld 14,0%.

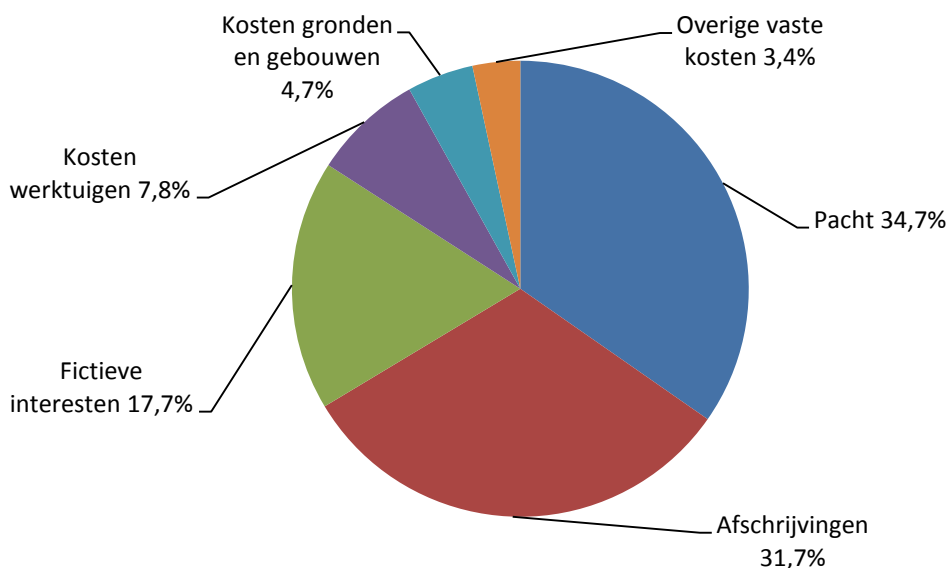
Figuur 6 toont het aandeel van de verschillende vaste kosten. Daaruit blijken de kosten voor pacht (betaalde en fictieve) het belangrijkste aandeel op te eisen met gemiddeld 34,7%. Daarna volgen de afschrijvingen (31,7%) en de fictieve interesten (17,7%). De vaste kosten voor werktuigen en voor gronden en gebouwen nemen respectievelijk een gemiddeld aandeel van 7,8% en van 4,7% in. Bij de kosten voor pacht komt 67% voor rekening van de reguliere pacht (en dus een derde voor rekening van de seizoenspacht).

Figuur 5: Vroege aardappelen: aandeel variabele kostenposten, gemiddelde 2009-2013, in euro/ha

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

Figuur 6: Vroege aardappelen: aandeel vaste kostenposten, gemiddelde 2009-2013, in euro/ha

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

3.2 BEWAARAARDAPPELEN

Beschrijving van de steekproef

Tabel 7 toont een aantal kengetallen en de economische resultaten. In de periode 2009-2013 zijn er gemiddeld 155 bedrijven met bewaaraardappelen in het LMN die – met een gemiddelde betaalde oppervlakte van bijna 11 ha – meer dan 1.700 ha bewaaraardappelen telen per jaar.

De gemiddelde geogoste hoeveelheid per bedrijf bedraagt bijna 500 ton. Het gemiddelde rendement bedraagt bijna 45 ton/ha, met 2010 als slechtste jaar (gemiddeld 41,7 ton/ha) en 2011 als beste jaar met 48,3 ton/ha. De gemiddelde verkoopprijs bedraagt 116 euro/ton, maar de prijsschommelingen tussen de jaren zijn zeer groot. Met 156 euro/ton was de gemiddelde verkoopprijs in 2012 de hoogste en met 66 euro/ton in 2011 de laagste.

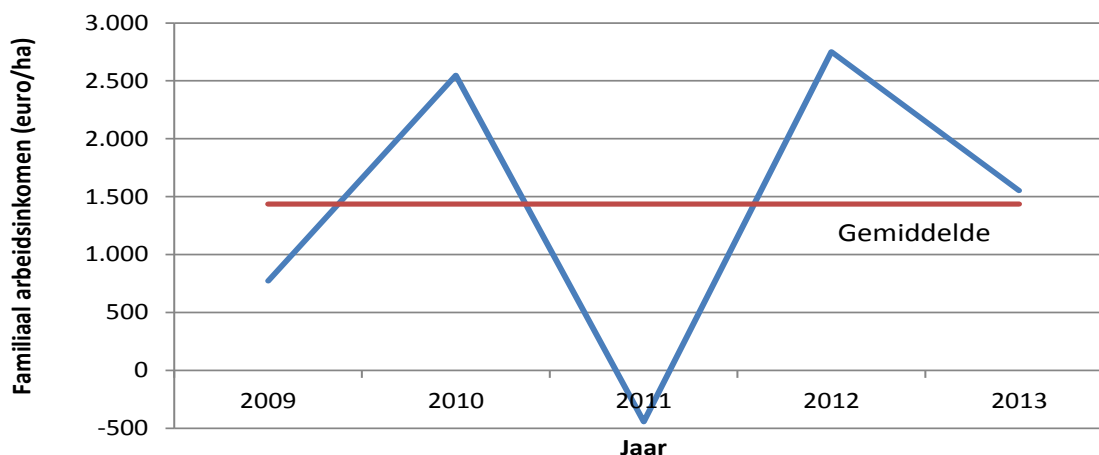
Bespreking van de resultaten

Over de periode 2009-2013 bedraagt het familiaal arbeidsinkomen gemiddeld 1.435 euro/ha. Zoals bij vroege aardappelen zijn er ook bij bewaaraardappelen belangrijke schommelingen. Relatief hoge waarden vielen te noteren in 2012 (met 2.750 euro/ha) en 2010 (met 2.548 euro/ha) toen de prijzen hoog waren. Een absoluut dieptepunt was 2011 met -444 euro/ha (figuur 7) als gevolg van de zeer lage prijs dat jaar. Waar 2013 voor het familiaal arbeidsinkomen een goed jaar was bij vroege aardappelen was het over de beschouwde periode eerder een gemiddeld jaar bij bewaaraardappelen.

Het bruto saldo komt over dezelfde periode uit op 3.040 euro/ha, wat een derde hoger is dan voor vroege aardappelen. Dat is vooral een gevolg van de hogere opbrengsten. De variabele kosten zijn van dezelfde grootteorde en de vaste kosten liggen bij bewaaraardappelen gemiddeld meer dan 40% hoger.

Het netto bedrijfsresultaat komt gemiddeld uit op meer dan 700 euro/ha, met positieve uitschieters in 2010 en 2012 met tegen de 2.000 euro/ha.

Figuur 7: Familiaal arbeidsinkomen bewaaraardappelen, 2009-2013, in euro/ha

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

Tabel 7: Resultatenrekening bewaaraardappelen, 2009-2013

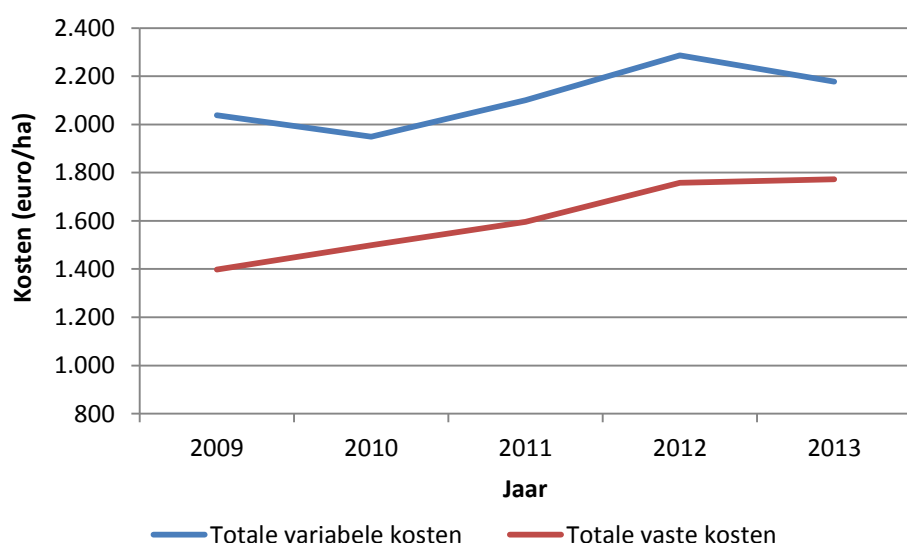
	2009	2010	2011	2012	2013	Gemiddelde
Algemene data LMN-bedrijven met bewaaraardappelen						
Aantal bedrijven met bewaaraardappelen in LMN	154	151	161	157	153	155
Gemiddelde oppervlakte bewaaraardappelen per bedrijf (in ha)	9,47	10,73	11,07	11,08	12,63	11,00
Totale oppervlakte bewaaraardappelen binnen LMN (in ha)	1.458	1.620	1.782	1.740	1.932	1.707
Gemiddelde geogoste hoeveelheid per bedrijf (in ton)	423	447	535	479	566	490
Gemiddeld rendement bewaaraardappelen (in ton/ha)	44,7	41,7	48,3	43,2	44,8	44,5
Gemiddelde verkoopprijs (in euro/ton bewaaraardappelen)	94	144	66	156	122	116
Resultatenrekening - Periode 2009-2013						
(in euro per ha beteelde oppervlakte)						
Totale opbrengsten	4.206	5.996	3.253	6.794	5.502	5.150
Verkoop gewassen	4.176	5.971	3.218	6.758	5.472	5.119
Overige opbrengsten	30	25	35	36	30	31
Totale variabele kosten	-2.038	-1.949	-2.101	-2.286	-2.178	-2.111
Zaad- en pootgoed	-681	-604	-693	-737	-733	-690
Meststoffen	-319	-261	-295	-326	-328	-306
Gewasbeschermingsmiddelen	-609	-582	-624	-674	-594	-617
Energie	-87	-123	-148	-171	-159	-138
Werk door derden	-286	-318	-317	-349	-330	-320
Verkoopkosten	-21	-20	-11	-12	-8	-14
Overige variabele kosten	-34	-41	-14	-17	-27	-26
Bruto saldo	2.169	4.047	1.151	4.508	3.324	3.040
Totale vaste kosten	-1.398	-1.499	-1.596	-1.758	-1.773	-1.605
Afschrijvingen	-470	-520	-542	-591	-612	-547
<i>Gebouwen</i>	<i>-138</i>	<i>-156</i>	<i>-161</i>	<i>-170</i>	<i>-177</i>	<i>-160</i>
<i>Werktuigen en installaties</i>	<i>-323</i>	<i>-355</i>	<i>-369</i>	<i>-409</i>	<i>-421</i>	<i>-375</i>
<i>Overige</i>	<i>-10</i>	<i>-10</i>	<i>-12</i>	<i>-13</i>	<i>-14</i>	<i>-12</i>
Fictieve interesten	-261	-271	-284	-316	-317	-290
<i>Gebouwen</i>	<i>-86</i>	<i>-99</i>	<i>-110</i>	<i>-120</i>	<i>-120</i>	<i>-107</i>
<i>Werktuigen en installaties</i>	<i>-93</i>	<i>-97</i>	<i>-94</i>	<i>-107</i>	<i>-111</i>	<i>-100</i>
<i>Omlopend kapitaal</i>	<i>-76</i>	<i>-70</i>	<i>-73</i>	<i>-81</i>	<i>-77</i>	<i>-75</i>
<i>Overige</i>	<i>-6</i>	<i>-6</i>	<i>-8</i>	<i>-8</i>	<i>-9</i>	<i>-7</i>
Kosten gronden en gebouwen	-52	-61	-58	-58	-69	-60
Kosten werktuigen	-105	-107	-109	-136	-129	-117
Pacht	-464	-479	-558	-611	-598	-542
<i>Reguliere pacht</i>	<i>-208</i>	<i>-209</i>	<i>-214</i>	<i>-201</i>	<i>-215</i>	<i>-209</i>
<i>Seizoenspacht</i>	<i>-256</i>	<i>-270</i>	<i>-344</i>	<i>-409</i>	<i>-384</i>	<i>-333</i>
Overige vaste kosten	-46	-60	-44	-47	-47	-49
Familiaal arbeidsinkomen	771	2.548	-444	2.750	1.551	1.435
Vergoeding eigen arbeid	-841	-684	-656	-759	-703	-728
Netto bedrijfsresultaat	-70	1.864	-1.100	1.991	849	707

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

Over de periode 2009-2013 zijn zowel de variabele als de vaste kosten langzaam gestegen, al is het verloop bij de variabele kosten wat hobbeliger te noemen (figuur 8). Voor de variabele kosten was de gemiddelde laagste waarde 1.949 euro/ha in 2010 en de hoogste 2.286 euro/ha in 2012. Bij de vaste kosten viel de laagste waarde in 2009 met 1.398 euro/ha en de hoogste op het einde van de periode in 2013 met 1.773 euro/ha.

Over de gehele periode beschouwd is het gemiddelde aandeel van de variabele kosten bij bewaaraardappelen met 57% significant hoger dan dat van de vaste kosten met 43%. Het is echter lager dan datzelfde aandeel bij vroege aardappelen (67%).

Figuur 8: Evolutie van de variabele en vaste kosten voor bewaaraardappelen, 2009-2013, in euro/ha

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

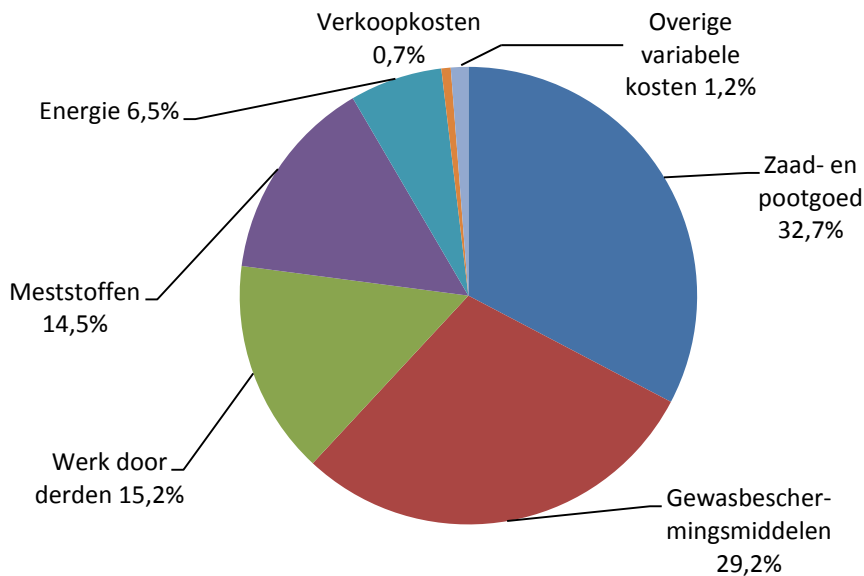
Ook voor bewaaraardappelen kijken we naar het aandeel van de diverse variabele en vaste kostenposten op basis van hun gemiddelde waarde voor de periode 2009-2013.

Het aandeel van de diverse variabele kosten is weergegeven in figuur 9. Het grootste aandeel komt voor rekening van het zaad- en plantgoed met 32,7%, gevolgd door gewasbeschermingsmiddelen met 29,2%. Daarna volgen het werk door derden (15,2%) en de meststoffen (14,5%). Ten opzichte van de vroege aardappelen is het aandeel voor gewasbeschermingsmiddelen hoger en dat van plant- en zaaigoed en van werk door derden lager.

Figuur 10 toont het aandeel van de verschillende vaste kosten. Anders dan bij vroege aardappelen komen nu de afschrijvingen op de eerste plaats (met 34,1%), op de voet gevolgd weliswaar door de pacht (met 33,8%). Daarna volgen de fictieve interesten met 18,1%, de kosten werktuigen met 7,3% en de kosten gronden en gebouwen met 3,7%.

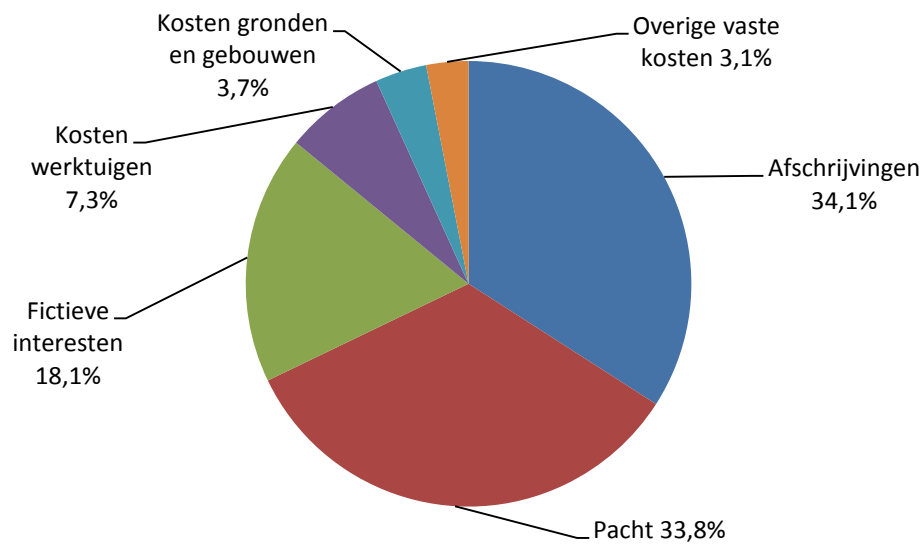
Bij de pacht valt in vergelijking met de vroege aardappelen het hogere aandeel op van de seizoenspacht. Dat komt gemiddeld uit op 61% tegenover een aandeel van 33% bij vroege aardappelen.

Figuur 9: Bewaaraardappelen: aandeel variabele kostenposten, gemiddelde 2009-2013, in euro/ha

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

Figuur 10: Bewaaraardappelen: aandeel vaste kostenposten, gemiddelde 2009-2013, in euro/ha

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

4. BEWAARAARDAPPELEN: INDELING VAN DE BEDRIJVEN IN KWARTIELEN OP BASIS VAN HET BRUTO SALDO

Bij deze analyse worden de bedrijven op basis van het bruto saldo per ha ingedeeld in 4 groepen die elk 25% van de bedrijven vertegenwoordigen. In de eerste groep zitten dan de 25% van de bedrijven met het laagste bruto saldo en in de vierde groep de 25% van de bedrijven met het hoogste bruto saldo.

De analyse is alleen gebeurd voor 2013 en voor bewaaraardappelen. Voor dit type aardappelen zitten er voldoende bedrijven in de vier groepen (bijna 40). We bekijken of er tussen de groepen belangrijke verschillen zijn waar te nemen.

Bespreking van de steekproef

Tabel 8 toont een aantal kengetallen en de economische resultaten per kwartiel. Bij de algemene data valt op dat de bedrijven in het eerste kwartiel (met het laagste bruto saldo) vooral bedrijven zijn met een kleinere oppervlakte bewaaraardappelen (gemiddeld minder dan 6 ha). Het gemiddelde rendement (in ton/ha) is beduidend hoger in de twee kwartielen met hoger bruto saldo per ha (met gemiddeld 47,4 en 50,5 ton/ha) ten opzichte van de twee kwartielen met lager bruto saldo (met gemiddeld minder dan 40 ton/ha). Tevens realiseren bedrijven in de hogere bruto saldo-kwartielen een hogere gemiddelde verkoopprijs. In het eerste kwartiel bedraagt deze gemiddelde verkoopprijs 100 euro/ton tegenover 134 euro/ton gemiddeld in het vierde kwartiel.

Bespreking van de resultaten

Wanneer de bedrijven worden gerangschikt volgens stijgend bruto saldo bedraagt het gemiddelde bruto saldo in het eerste kwartiel 1.466 euro/ha, in het tweede kwartiel 2.541 euro/ha, in het derde kwartiel 3.559 euro/ha en het vierde kwartiel 4.581 euro/ha. Die verschillen zijn aanzienlijk: er zit grofweg 1.000 euro/ha verschil tussen de opeenvolgende kwartielen en dus nagenoeg 3.000 euro/ha verschil tussen het laagste en hoogste kwartiel.

Bij de vier kwartielen horen stijgende totale opbrengsten: 4.008 euro/ha in het eerste, 4.618 euro/ha in het tweede, 5.660 euro/ha in het derde en 6.788 euro/ha in het vierde kwartiel. Dit is een gevolg van hogere rendementen en een hogere verkoopprijs (zie hoger).

Het kwartiel met het laagste bruto saldo is tevens dat met de hoogste variabele kosten: 2.542 euro/ha. In de andere drie kwartielen liggen de gemiddelde variabele kosten nogal dicht bij elkaar: tussen de 2.077 en de 2.207 euro/ha. Er is wel een lichte toename van het tweede naar het vierde kwartiel.

Het kwartiel met het laagste bruto saldo heeft van de vier kwartielen eveneens de hoogste vaste kosten met gemiddeld 2.103 euro/ha. De waarden voor de andere kwartielen liggen onderling wat verder uit elkaar: 1.554 euro/ha voor het tweede, 1.725 euro/ha voor het derde en 1.906 euro/ha voor het vierde kwartiel. Hier is de toename van het tweede naar het vierde kwartiel wat meer uitgesproken.

Het hogere bruto saldo weerspiegelt zich ook in het familiaal arbeidsinkomen. Dat is negatief voor het eerste kwartiel met -637 euro/ha en neemt sterk toe in functie van de kwartielen met een hoger gemiddeld bruto saldo: 987 euro/ha in het tweede, 1.834 euro/ha in het derde en 2.674 euro/ha in het vierde kwartiel. Een analoog beeld vinden we terug bij het netto bedrijfsresultaat.

Tabel 8: Resultatenrekening bewaaraardappelen 2013: indeling in kwartieren op basis van het bruto saldo

	2013 - 1ste kwartiel	2013 - 2de kwartiel	2013 - 3de kwartiel	2013 - 4de kwartiel	2013
Algemene data LMN-bedrijven met bewaaraardappelen					
Aantal bedrijven met bewaaraardappelen in LMN	38	38	39	38	153
Gemiddelde oppervlakte bewaaraardappelen per bedrijf (in ha)	5,86	16,04	12,37	16,28	12,63
Totale oppervlakte bewaaraardappelen binnen LMN (in ha)	223	609	482	619	1.932
Gemiddelde geogste hoeveelheid per bedrijf (in ton)	231	625	586	822	566
Gemiddeld rendement bewaaraardappelen (in ton/ha)	39,4	39,0	47,4	50,5	44,8
Gemiddelde verkoopprijs (in euro/ton bewaaraardappelen)	100	118	119	134	122
Resultatenrekening - Periode 2009-2013 (in euro per ha betaalde oppervlakte)					
Totale opbrengsten	4.008	4.618	5.660	6.788	5.502
Verkoop gewassen	3.939	4.601	5.631	6.758	5.472
Overige opbrengsten	70	17	30	30	30
Totale variabele kosten	-2.542	-2.077	-2.101	-2.207	-2.178
Zaad- en plantgoed	-713	-757	-676	-760	-733
Meststoffen	-417	-373	-310	-267	-328
Gewasbeschermingsmiddelen	-750	-483	-598	-643	-594
Energie	-209	-123	-165	-172	-159
Werk door derden	-396	-291	-326	-347	-330
Verkoopkosten	-10	-5	-10	-8	-8
Overige variabele kosten	-46	-44	-17	-10	-27
Bruto saldo	1.466	2.541	3.559	4.581	3.324
Totale vaste kosten	-2.103	-1.554	-1.725	-1.906	-1.773
Afschrijvingen	-868	-396	-677	-681	-612
<i>Gebouwen</i>	<i>-232</i>	<i>-97</i>	<i>-183</i>	<i>-230</i>	<i>-177</i>
<i>Werktuigen en installaties</i>	<i>-617</i>	<i>-296</i>	<i>-474</i>	<i>-432</i>	<i>-421</i>
<i>Overige</i>	<i>-19</i>	<i>-2</i>	<i>-21</i>	<i>-19</i>	<i>-14</i>
Fictieve interesten	-408	-223	-335	-363	-317
<i>Gebouwen</i>	<i>-154</i>	<i>-71</i>	<i>-114</i>	<i>-160</i>	<i>-120</i>
<i>Werktuigen en installaties</i>	<i>-152</i>	<i>-81</i>	<i>-130</i>	<i>-113</i>	<i>-111</i>
<i>Omlopend kapitaal</i>	<i>-92</i>	<i>-71</i>	<i>-77</i>	<i>-77</i>	<i>-77</i>
<i>Overige</i>	<i>-10</i>	<i>-1</i>	<i>-13</i>	<i>-13</i>	<i>-9</i>
Kosten gronden en gebouwen	-63	-53	-76	-82	-69
Kosten werktuigen	-185	-92	-131	-145	-129
Pacht	-504	-753	-447	-598	-598
<i>Reguliere pacht</i>	<i>-246</i>	<i>-141</i>	<i>-262</i>	<i>-238</i>	<i>-215</i>
<i>Seizoenspacht</i>	<i>-258</i>	<i>-612</i>	<i>-184</i>	<i>-360</i>	<i>-384</i>
Overige vaste kosten	-74	-37	-59	-37	-47
Familiaal arbeidsinkomen	-637	987	1.834	2.674	1.551
Vergoeding eigen arbeid	-877	-617	-787	-659	-703
Netto bedrijfsresultaat	-1.514	371	1.047	2.016	849

Bron: Departement Landbouw en Visserij – afdeling Monitoring en Studie

BIBLIOGRAFIE

Belgapom (2015) *Belgapom jaarverslag 2013-2014*, 33 p.

Bernaerts E. & Demuyne E. (2014) *De productierekening van de Vlaamse land- en tuinbouw 2014*, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel, focusrapport, 6 p.

De Regt E. & Deuninck J. (2010) *Kostprijsanalyse aardappelen*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel, rapport, 29 p.

FOD Economie (2013) *Kerncijfers landbouw – De landbouw in België in cijfers*, Federale Overheidsdienst Economie, Algemene Directie Statistiek, brochure, 38 p.

FOD Economie (2015) *Landbouwstatistieken*, Federale Overheidsdienst Economie, Algemene Directie Statistiek, op: <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/economie/landbouw/>

Maertens E., Oeyen A. & Tacquenier B. (2015) *Economische resultaten van de Vlaamse land- en tuinbouw 2013*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel, rapport, 70 p.

Platteau J., Van Gijsegem D. & Van Bogaert T. (reds.) (2014), *Landbouwrapport 2014*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel, rapport, 324 p.

Vilt (2013) *Aardappelareaal dit jaar gegroeid tot 75.000 hectare*, Vlaams informatiecentrum land- en tuinbouw, artikel van 12 september 2013.

BIJLAGE: DEFINITIES VAN GEBRUIKTE OPBRENGSTEN- EN KOSTENINDELINGEN

Opbrengsten

Verkoop gewassen: de waarde van de verkochte gewassen. Ook de in het huishouden verbruikte gewassen en de gewassen die op het bedrijf zelf werden verbruikt als zaad- en pootgoed, krachtvoeder of grondstof voor neventakken komen hier voor. Ook de inventarisverschillen worden hier geboekt.

Overige opbrengsten: dit is een restcategorie die de opbrengsten bevat die niet afzonderlijk verschijnen op de resultatenrekening voor de desbetreffende bedrijfstak. Ze omvat in algemene zin onder meer de verhuur van gronden, gebouwen, quota en werktuigen. Ze omvat ook werk voor derden (inclusief eigen vervoer van producten of dieren) en andere diverse opbrengsten zoals prijzengelden, ontvangen vergoedingen voor mestafzet, vergoedingen voor schade aan gewassen, vergoeding voor wildschade, vergoeding voor schadeloosstelling bij ruilverkaveling en dergelijke.

Variabele kosten

Zaad- en pootgoed: is de kostprijs voor het aangekochte zaad-, poot- en plantgoed, verbruikt voor de oogst in het beschouwde boekjaar. Deze rubriek omvat ook de waarde van het zaad-, poot- en plantgoed van het eigen bedrijf, verbruikt voor de oogst en in het beschouwde boekjaar.

Meststoffen: is de waarde van de aangekochte organische en kunstmeststoffen die verbruikt worden voor de oogst van het boekjaar. Dit omvat kunstmestverbruik, het verbruik van organische meststoffen (de aankoop ervan), alsook het gebruik van groenbemesters (het onderploegen) en eventuele schuimaarde, compost en dergelijke. Bedrijfseigen organische meststoffen die verbruikt worden op het bedrijf worden niet gewaardeerd.

Gewasbeschermingsmiddelen: deze post bevat kosten voor insecticiden, herbiciden, fungiciden en een aantal overige pesticiden.

Energie: bevat zowel de kosten voor verwarming als de andere energiekosten (bv: mazout voor de tractor, elektriciteit voor verlichting en machines, benzine voor werktuigen, ...).

Werk door derden: hierin zitten de kosten voor werken uitgevoerd door loonwerkers met hun eigen machines (ploegen, zaaien, bemesten, oogsten, spuiten en dergelijke). Ook transportkosten van gewassen en laadkosten worden hier geboekt.

Verkoopkosten: is de som van de kosten voor verpakkingsmateriaal, veilingkosten, commissielonen, afzetfondsen en overige verkoopkosten. Ook de transportkosten van groenten naar de veiling worden hier geboekt

Overige variabele kosten: hierin zitten alle kosten die niet apart voorkomen op de resultatenrekening. Dit zijn;

- *Diverse kosten aan teelten:* is de som van diverse kosten voor gewassen zoals bewaarkosten, schermkalk, plastic, etiketten, teeltbegeleiding, ontledingen en verzekering voor gewassen.

- *Kosten aan overige materialen:* is de waarde van het verbruikte plastic (product) en andere plantbenodigdheden.

- *Mest:* deze post bevat de mestheffing voor het gebruik van kunstmest (bestaat niet meer sinds 2010), de mestheffing en de kosten voor mestafzet (burenregeling, ...).

- *Seizoenarbeid:* zijn de kosten verbonden aan seizoenarbeiders, de lonen, RSZ en algemene kosten voor seizoenarbeiders.

Vaste kosten

De vaste kosten of structurele kosten zijn kosten die verbonden zijn aan de structuur van het bedrijf en een invloed hebben over meerdere jaren.

Afschrijvingen

In tegenstelling tot bij gewone boekhoudingen, gebeuren de afschrijvingen van landbouwinvesteringen - met uitzondering van de quota en blijvende aanplantingen - op de vervangingswaarde in plaats van op de aanschafwaarde. De vervangingswaarde is de waarde die de investering zou hebben als ze opnieuw zou gebeuren en wordt bekomen door jaarlijks de waarde van de investeringen te indexeren (boekjaar 2013: 1,6% voor gebouwen en 3,9% voor machines).

De afschrijvingen worden onderverdeeld in afschrijvingen gebouwen, afschrijvingen werktuigen en installaties, en overige afschrijvingen. In de overige afschrijvingen zitten nog de afschrijvingen van grond- en erfverbeteringen, notariskosten, drempelvergoeding en aankoop vruchtgebruik.

Voor alle machines of installaties, met uitzondering van trekkers, wordt er gewerkt met een vast afschrijvingspercentage. Voor de afschrijvingen van trekkers is de duur van het gebruik afhankelijk van de intensiviteit van het gebruik. Hoe meer de machine gebruikt wordt, hoe hoger het afschrijvingspercentage en hoe vlugger de investering uit de inventaris verdwijnt. Boven op deze afschrijvingen wordt nog een waarde van 5% op de boekwaarde (vervangingswaarde – gecumuleerde afschrijvingen) geboekt

Fictieve Intresten

Jaarlijks wordt een fictieve interest (5%) toegerekend op het gebouwenkapitaal in eigendom en op het bedrijfskapitaal (levend, dood en omlopend kapitaal). Dit laatste gebeurt onafhankelijk of dit met eigen of vreemd vermogen gefinancierd is. Fictieve intresten zijn kosten die in realiteit niet gemaakt worden en vormen opportuiniteitskosten. Opportuiniteitskosten zijn de niet gerealiseerde baten van een alternatieve aanwending van het kapitaal (bv. rente op de bank).

De fictieve intresten worden net zoals de afschrijvingen onderverdeeld in fictieve intresten gebouwen, fictieve intresten werktuigen en installaties en overige fictieve intresten. Daarnaast worden ook fictieve intresten berekend op het omlopend kapitaal.

Kosten gronden en gebouwen:

Deze kosten zijn de som van diverse kosten zoals onroerende voorheffing, andere belastingen aan gronden en gebouwen, gemeentebelasting, verzekering bedrijfsgebouwen, grond- en erfverbeteringen, onderhoudskosten aan afsluitingen, gebouwen, installaties en serres. Ook de betaalde huur aan gebouwen, installaties en serres komt in deze rubriek terecht.

Kosten werktuigen

Dit zijn kosten voor klein gereedschap, onderhoudskosten aan machines en trekkers, kosten voor smeermiddelen, verzekeringen en belastingen voor trekkers en machines en forfaitaire kosten voor het gebruik van een wagen, motor of fiets. Ook de huur van werktuigen zit in deze rubriek.

Pacht

Bevat de betaalde pacht en de fictieve pacht. De betaalde pacht is de som van de betaalde pachten voor gronden in seizoenpacht, loopbaanpacht en voor blijvende aanplantingen. Ook de onroerende voorheffing betaald door de eigenaar is in deze rubriek opgenomen. De fictieve pacht is een berekende fictieve pacht die wordt berekend op basis van de grond in eigendom. Voor landbouwbedrijven wordt de fictieve pacht berekend door het aantal hectare grond in eigendom te vermenigvuldigen met de gemiddelde reële pachtprijs (verminderd met de onroerende voorheffing) van de streek waarin het bedrijf ligt.

Er wordt een uitsplitsing gemaakt tussen reguliere pacht en seizoenspacht. Een seizoenspacht is een pacht die minder dan een jaar duurt.

Overige vaste kosten

Hierin zitten alle kosten die niet apart voorkomen op de resultatenrekening. Dit zijn:

- *Algemene onkosten*: is de som van de structurele kosten die niet afzonderlijk verschijnen op de resultatenrekening voor de desbetreffende bedrijfstak. In deze rubriek zitten heel diverse onkosten zoals lidgelden en abonnementen, administratieve kosten, milieubelastingen, water en diverse heffingen voor water, verzekeringen burgerlijke aansprakelijkheid en rechtsbijstand, vaste telefoon, gsm en internet, FAVV-heffing,...

- *Betaalde arbeidskrachten*: is de som van de betaalde lonen, sociale lasten en verzekeringen voor tewerkgesteld personeel. Deze rubriek omvat eveneens de tegenwaarde voor voordelen in natura toegekend aan tewerkgesteld personeel.

Vergoeding eigen arbeid

De vergoeding voor eigen arbeid is een weergave van de (niet-betaalde) familiale arbeid die verricht wordt door de landbouwer en eventuele meewerkende gezinsleden. Die wordt berekend door de arbeidsuren opgegeven door de landbouwer te vermenigvuldigen met een vaste arbeidsvergoeding per uur (i.e. een uurloon). Het uurloon wordt bepaald op basis van de minimumlonen vastgesteld door het Nationaal Paritair Comité voor de land- en tuinbouw, verhoogd met de sociale lasten. In 2013 was dat 16,42 euro/uur.